

**До спеціалізованої вченої ради Д 26.236.03
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
за адресою: 01001, м. Київ – 1, вул. Трьохсвятительська, 4**

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційне дослідження Артемчука Дмитра Олександровича
**«Поділ державної влади в контексті конституційної юриспруденції:
загальнотеоретичний і функціональний аспекти»**
представлену до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук зі спеціальності 12.00.02 – конституційне право;
муніципальне право

Актуальність теми дослідження. Аналіз дисертаційного дослідження, автореферату і публікацій автора дисертації за темою дослідження дозволяє висловити такі судження та висновки стосовно відповідності представленої кваліфікаційної наукової праці вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567.

Актуальність теми дослідження не викликає сумнівів, з огляду на відсутність на сьогоднішній день єдиної концепції поділу державної влади в Україні. Особливо це питання актуалізується в сучасних умовах конституційної реформи та є однією з найбільш актуальних та ключових проблем сучасної конституційно-правової науки і практики.

Принцип поділу державної влади – важливий елемент побудови демократичної, правової, соціальної держави. Згідно ст. 6 Конституції України, державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Поділ влади як принцип демократії означає взаємозалежність і взаємне обмеження різних гілок влади, що служить перешкодою для перетворення влади на засіб придушення свободи і рівності. Відповідно до принципу розподілу влади, вона не має бути узурпована в руках однієї особи або одного державного органу, влада розподіляється між трьома гілками влади з метою уникнення деспотизму.

Принцип поділу державної влади включає такі важливі вимоги як: чітке визначення компетенції окремих гілок державної влади, функції між якими розподіляються відповідно до базових функцій держави як такої – законотворення, управління та правосуддя; вимога щодо взаємодії та взаємного контролю, взаємного стримування у встановлених конституцією і законом формах між гілками влади.

Між тим, в українській науці конституційного права, попри існуючі підходи до цієї проблематики, все ще не сформована єдина концепція поділу влади в Україні, відсутні також і комплексні фундаментальні дисертаційні та монографічні дослідження з цієї тематики, а було висвітлено лише окремі аспекти поділу державної влади.

З метою забезпечення стабільності і сталості у діяльності державних інститутів, слугування кращій їх організації та злагодженості, подолання можливого протистояння та конфронтації всередині державного механізму видається доцільним дослідити загальнотеоретичний та функціональний аспекти поділу державної влади в контексті конституційної юриспруденції.

Окрім іншого, зазначена робота направлена на системне дослідження теоретичних і практичних проблем принципу поділу влади в умовах реформ, які здійснюються на сьогоднішній день в нашій державі, з метою оновлення правової системи та створення можливостей ефективно організації окремих гілок влади в контексті сучасного державотворення.

Відповідно все вищезазначене обумовлює актуальність, наукову цінність та значущість теми дисертаційного дослідження Артемчука Д. О. «Поділ державної влади в контексті конституційної юриспруденції: загальнотеоретичний і функціональний аспекти», що зосереджується на виявленні в сучасних умовах особливостей принципу поділу державної влади, з метою наповнення зазначеної концепції новим змістом, виходячи зокрема з теоретичних наукових напрацювань в даній сфері.

Дисертаційне дослідження Артемчука Д. О. виконано в межах планів наукових досліджень економіко-правового факультету Одеського

національного університету ім. І. І. Мечникова. Дисертація виконана на кафедрі загально-правових дисциплін та міжнародного права відповідно до її наукових програм, зокрема теми «Особливості і тенденції розвитку правотворчості в умовах трансформації суспільства» (номер державної реєстрації 0113U003317).

Основні положення дисертаційного дослідження відповідають завданням здійснення в Україні конституційної реформи.

Тема дисертації відповідає Основним науковим напрямам та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2014–2018 роки, затверджених постановою Президії Національної академії наук України від 20 грудня 2013 р. № 179, а також Перспективним напрямом кандидатських і докторських дисертацій за юридичними спеціальностями (рішення Президії Національної академії правових наук України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11).

Отже, вибір здобувачем теми дисертаційного дослідження є логічним, виправданим та таким, що об'єктивно витребуваний часом, зокрема, необхідністю подолання окремих прогалин у сфері поділу державної влади в контексті конституційної юриспруденції.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхня достовірність, новизна і практична значущість. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи є достатнім.

В науковому дослідженні використовувався широкий спектр філософсько-світоглядних, загальнонаукових принципів і підходів та спеціально-наукових методів пізнання суспільних явищ і процесів від теоретико-методологічного до науково-прикладного з виходом на конкретні науково-практичні висновки та рекомендації. Це значною мірою обумовлено характером дослідницької бази – дисертантом використано наукові надбання вітчизняних та зарубіжних фахівців в сфері конституційного права, які

торкались дослідження проблематики поділу державної влади.

Мета і висновки дисертаційної роботи є узгодженими. Структура роботи обумовлена завданнями, що ставилися Артемчуком Дмитром Олександровичем для досягнення мети дослідження, а саме:

- охарактеризувати історіографію та джерельну базу дослідження поділу влади;
- проаналізувати методологічні засади дослідження принципу поділу влади в контексті існуючих парадигм, принципів і методів;
- дати узагальнену характеристику концептуальних питань поділу влади в сучасній юриспруденції;
- простежити ключові етапи розвитку конституційної та загальної теорії поділу влади;
- охарактеризувати основні моделі та базові засади організації поділу влади;
- проаналізувати основні аспекти законодавчої влади та визначити її суб'єктів;
- дати визначення поняття виконавчої влади та охарактеризувати її основні моделі;
- проаналізувати взаємодію судової та контрольно-наглядової гілок влади як важливого елемента рівноваги державного апарату;
- надати пропозиції щодо удосконалення конституційного законодавства України в контексті поділу державної влади.

Вищезазначені завдання були вирішені у відповідних розділах та підрозділах дисертаційного дослідження, що дозволяє зробити висновок про досягнення здобувачем поставленої мети – визначити теоретичні особливості поділу державної влади у контексті фундаментальної юриспруденції, дослідити функціональну парадигму його організації і обґрунтувати шляхи реформування його гілок.

Об'єктом дисертаційного дослідження автор визначив принцип поділу державної влади. Предметом дослідження Артемчук Д. О. визначив

загальнотеоретичний та функціональний аспекти поділу влади в контексті конституційної юриспруденції.

Практичне значення дисертаційного дослідження Артемчука Д. О. полягає у тому, що сформульовані в роботі положення та пропозиції є внеском у розвиток теорії конституційного права, що поглиблюють уявлення про загальнотеоретичний та функціональний аспекти поділу влади в контексті конституційної юриспруденції.

Отримані автором науково обґрунтовані результати можуть бути використані у: науково-дослідній роботі – для нових досліджень принципу поділу влади, для формування цілісної наукової концепції правового реформування державної влади в Україні, а також для подальшого пізнання юридичної природи окремих гілок влади та особливостей їхньої взаємодії; правотворчій діяльності – як теоретико-методологічна основа для подальшого удосконалення вітчизняного конституційного, адміністративного і процесуального законодавства, для розробки конкретних нормативно-правових актів щодо формування й функціонування гілок державної влади з метою втілення в життя фундаментальних принципів демократичної, правової, соціальної держави; навчальному процесі – для підготовки відповідних розділів підручників і навчальних посібників з курсів «Конституційне право України», «Теорія держави і права», «Історія політичних і правових учень», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Адміністративне право України» тощо.

Обрані об'єкт і предмет дослідження обумовили підходи автора до визначення **наукової новизни одержаних результатів**, що полягає в обґрунтуванні окремих нових теоретичних положень, висновків та науково-практичних рекомендацій щодо проблем поділу державної влади в контексті конституційної юриспруденції.

Серед основних висновків і положень дисертації, що виносяться на захист та конкретизують новизну одержаних результатів, заслуговують на особливу увагу такі:

- обґрунтовано авторське бачення поділу влади як функціональної характеристики держави;
- запропоновано авторську дефініцію законодавчої влади в широкому та вузькому аспекті, за якої «законодавча влада у широкому аспекті» означає передбачену конституційним та звичайним законодавством можливість і здатність держави проводити свою волю стосовно суспільства за допомогою законів, а «законодавча влада у вузькому аспекті» – передбачена конституційним та звичайним законодавством можливість і здатність окремих органів держави проводити свою волю стосовно інших державних органів за допомогою законів;
- визначено поняття поділу влади як сукупності процесів та дій з упорядкування і врегулювання відносин розмежованих, за основними напрямками діяльності, органів держави, що тягнуть за собою утворення та вдосконалення взаємозв'язків між ними;
- характеристика сутності виконавчої влади, в частині її визначення як передбаченої конституційним та звичайним законодавством можливості та здатності держави в особі її органів проводити свою волю стосовно об'єкта управління в економічній, соціально-культурній і адміністративно-політичній сферах шляхом застосування підзаконних нормативно-правових та правозастосовних актів;
- обґрунтування того, що в умовах недемократичного режиму відбувається односторонній вплив держави на народ шляхом здійснення законодавчої влади, тоді як в демократичній державі також існує своєрідна система стримувань і противаг і при реалізації законодавчої влади в широкому аспекті, коли парламент проводить свою волю стосовно громадян за допомогою законів (парламентаризм), а з іншого боку народ має можливість формувати означений парламент, а також сам видавати закони за допомогою референдумів;
- внесено пропозиції щодо змін і доповнень до відповідних статей Конституції України, (статті 6, 75, ч.1 ст.113) які визначають

організацію державної влади та місце у ній вітчизняного парламенту і уряду.

Сформульовані в дисертації та публікаціях здобувача наукові положення, висновки та рекомендації, спрямовані на вирішення поставленої мети і розв'язання зумовлених нею задач, в цілому є обґрунтованими та переконливими. Їх теоретичний фундамент становлять наукові положення та здобутки, одержані як вітчизняними так і зарубіжними вченими у різних галузях правових знань, зокрема, теорії права, конституційного права та інших галузей права, перелік джерел яких наведений у списку використаних джерел. Зауважимо, що дисертант використовує не лише вітчизняне законодавство та наукові праці вітчизняних авторів, а й зарубіжне законодавство та праці зарубіжних авторів.

Оцінка змісту дисертації та ідентичності її автореферату та основним положенням. Структура наукового дослідження Артемчука Дмитра Олександровича характеризується логічною побудовою та відповідає її змісту та завданням.

У *Вступі* автором обґрунтовано вибір теми дослідження та його зв'язок з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету та завдання дослідження; визначено об'єкт, предмет і методи дослідження; висвітлено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; наведено дані про апробацію результатів дослідження і публікації, структуру і обсяг дисертації.

У *Розділі 1* дисертаційної роботи розглядаються історіографічний, бібліографічний та методологічний аспекти дослідження поділу влади. Охарактеризовано основні праці мислителів та вчених, у яких розглянуто конституційно-правові та філософські проблеми поділу влади. Проаналізовано методологічні засади дослідження поділу влади. Відзначено, що використання різноманітних парадигм, принципів і методів дозволяє дослідити принцип поділу влади всебічно та комплексно. Зроблено акцент на парадигмальному рівні методології, як першооснові пізнання поділу влади.

Варто підтримати висновок дисертанта в контексті того, що наукове дослідження теоретико-правових основ поділу влади потребує використання широкого та багатогранного арсеналу принципів та методів. Від їхнього вибору значною мірою залежить його результативність. Особливе місце при цьому займає діалектичний метод, який спирається на використання трьох законів діалектики: закону про перехід кількісних змін у якісні, закону про єдність і боротьбу протилежностей та закону заперечення (закону подвійного заперечення).

У *Розділі 2* дисертант ґрунтовно дослідив концептуальні, історично-філософські та науково-теоретичні аспекти дослідження поділу влади. Автор роботи проаналізував існуючі наукові думки вчених щодо поділу влади, виокремив та обґрунтував систему елементів, які становлять зміст поділу влади і, на підставі цього, окреслив поняття принципу поділу влади як організації державної влади, котра здебільшого характерна для демократичної держави, що, незалежно від форми правління, забезпечує стабільне існування державного апарату та взаємодію усіх його ланок.

Розділі 3 дисертаційного дослідження присвячено дослідженню організації окремих гілок державної влади. Автором детально проаналізовано суб'єкти та основні моделі різних гілок влади. Внесена пропозиція створення контрольно-судової влади, котра може розглядатися у вузькому та широкому сенсі.

У *Висновках* автором узагальнено основні результати проведеного дослідження та викладено їх в межах окремих положень.

Основні положення висновки, рекомендації та узагальнення дисертації системно, послідовно і належно відображено в змісті автореферату здобувача.

Повнота викладу одержаних результатів. Список використаних джерел складається з 313 найменувань, які використані автором в процесі підготовки дисертаційного дослідження, відображені у змісті дисертації, оформлені відповідно до встановлених вимог.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Артемчука Д. О. є самостійною та завершеною науковою працею, в якій досліджено феномен принципу поділу влади, визначено історіографію розвитку принципу поділу влади, з'ясовано генезис теорії поділу влади, розглянуто основні моделі конституційного принципу поділу влади, проаналізовано організацію окремих гілок державної влади.

Результати дисертації Артемчука Д. О. викладені у 12 наукових публікаціях та опубліковано п'ять тез виступів у збірниках наукових конференцій.

Таким чином, обґрунтованість отриманих у ході дисертаційного дослідження результатів, висновків і пропозицій, забезпечено завдяки оприлюдненню наукових здобутків за темою дослідження, використання широкої джерельної бази, різних методологічних прийомів, предметного аналізу дослідницьких проблем.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи та відзначаючи належний рівень підготовки дисертаційної роботи, високий рівень наукової новизни результатів дослідження Артемчука Д. О. доцільно виокремити низку спірних та суперечливих положень дисертації, що мають стати предметом дискусії під час публічного захисту.

1. Автором цілком ґрунтовно здійснено аналіз історичних періодів концепції поділу влади. Разом з тим, в авторській редакції відповідні проблемні питання розпорошені у Розділі 1, підрозділі 1.1 «Історіографія та характеристика джерельної бази дослідження поділу влади», Розділі 2, підрозділі 2.2 «Теорія поділу влади: історія і сучасність». Відповідно, автору бажано було б виокремити в структурі дисертації окремим розділом (підрозділом) історичні аспекти досліджуваної проблематики.
2. Некоректною представляється назва підрозділу 3.3. «Судова та контрольно-наглядова гілки влади як важливий елемент рівноваги

державного апарату». Некоректність полягає в тому, що назва підрозділу частково не відповідає його змісту, оскільки автор в змісті самого підрозділу аналізує світову практику існування контрольної гілки влади поряд із судовою, в той час, коли в Україні, згідно ст. 6 Основного Закону, державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

3. У підрозділі 3.3 «Судова та контрольно-наглядова гілки влади як важливий елемент рівноваги державного апарату» на стор. 193 автор зазначає, що «Конституція України 1996 року виділила прокуратуру в *окремий розділ*» (виокремлено – О. Б.). При цьому виникає питання, чому аналізуючи статус прокуратури в Україні автор не звернув уваги на те, що згідно останніх змін до Конституції України, статус прокуратури закріплений виключно на рівні однієї статті – 193¹?
4. Перший та четвертий висновки дисертаційного дослідження є взаємопов'язаними та перегукуються між собою. Вважаємо за доцільне об'єднати їх в один висновок з відповідними узагальненнями.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України.

Наведені вище зауваження мають уточнюючий та рекомендаційний характер, сприяють науковій полеміці та не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження Артемчука Дмитра Олександровича, яке можна вважати вагомим внеском у розвиток вітчизняної конституційно-правової науки.

У роботі запропоновано нове вирішення наукової проблеми поділу державної влади в контексті конституційної юриспруденції.

Автореферат відповідає встановленим вимогам і відображає основні положення дисертаційної роботи. Наукові публікації свідчать про належний рівень апробації наукових ідей автора.

Результати дисертаційного дослідження Артемчука Д. О. створюють фундамент для подальших наукових розробок проблематики поділу державної

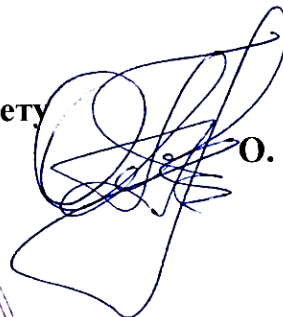
влади в контексті конституційної юриспруденції, що надає змісту дисертаційної роботи перспективного значення.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням, дисертація Артемчука Д. О. на тему: «Поділ державної влади в контексті конституційної юриспруденції: загальнотеоретичний і функціональний аспекти» відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами.

Враховуючи вищенаведене, є підстави зробити висновок, що дисертація на тему: «Поділ державної влади в контексті конституційної юриспруденції: загальнотеоретичний і функціональний аспекти», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право, відповідає нормативним вимогам, що ставляться МОН України до робіт такого характеру, а її автор – Артемчук Дмитро Олександрович за результатами публічного захисту в установленому порядку заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент:

**Кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича**

О. В. Білоскурська

